

Ukázka 01:

Úvodním čtyřverším, kterým počinám svou práci, bych ráda vyjádřila „ducha“, který žene člověka od nejstarších dob po dnes jeho vlastním vývojem, a také uměleckým vyjádřením. Člověk dlouhou dobu žil v posvátném prostředí obestřeném mýty a magií. Projevoval často úctu například ke stromu, prameni, vodnímu toku, poli, kopci, kameni a cestě. Věřil v existenci přírodních duchů, kteří se postupně proměňovali v různá božstva až po jediného Boha. Projevoval duchům a bohům úctu pomocí konaných rituálů. V diplomové práci se zaměřuji na rituální malbu žen na Moravě a přikládám jeden z mnoha příkladů, u kterého se rituál malby a magie objevuje také, a to v Indii, kde mnohé ženy po dnes malují ještě vně i uvnitř svých obydlí ochranné či prosperitní znaky. Darují bohům, aby si naklonili jejich přízeň.

Ukázka 02:

LIDOVÁ MALÍŘSKÁ TVORBA

Lid moravského Slovácka miluje jasné a ohnivé barvy. Takové barvy jež mu staví před očima sama příroda tohoto slunného koutku ...barvy letního žhavého slunka, čisté modré oblohy, červených květů a zelená barva polí a luk. Tyto barvy uplatňuje slovácký lid všude, při zdobení svých příbytků, svého nádherného kroje i nábytku. (Slovácké maléřečky, Náš kraj, 1959, č. 36, s.3)

Touha zdobit své příbytky je člověku přirozená už od dob pravěku, kdy vytvářel v jeskyních a skalních převisích, ve kterých přebýval barevné kresby zvířat. Existuje mnoho interpretací k západoevropským jeskynním komplexům a dějům, které v nich mohly probíhat. Tyto teorie jsou většinou odvozeny od prostředí současných lovců-sběračů. Jako možný šamanismus, iniciační rituály atd. Tyto jeskynní malby se většinou interpretují jako součásti konaných rituálů uvnitř jeskyní. Dost často jsou malby malovány tak, že při plamenu svíčky se dávají do pohybu a vytvářejí tak iluzi „běžících stád“.

Ornamentální výzdobě se většinou věnují ženy a dívky – maléřečky, které jsou také zručnými vyšivačkami, a na stěně štětcem dokáží vykouzlit nádherné ornamenty. Lidová umělkyně (dále jen tedy maléřečka) dříve nikdy nepřistupovala k malbě lhostejně a bezmyšlenkovitě, vždy měla ideu, kterou chtěla vytvořit. Malba ji duchovně uspokojovala a zároveň tak cíleně vytvářela krásu. Tato krása však nebyla vytvářena pro krásu samu, ale pro své vlastní potřeby a touhy. Každá maléřečka měla svůj vlastní rukopis. Vývoj ornamentální malby směřoval od kresby prsty v omítce, přes tečkování, kroužkování, konturování vápnem, potiskování hvězdicemi z brambor či řepy, případně na podkladě zeleném, bílém, červeném, žlutém i modrém. Zdobení se vázalo k lidové obřadnosti, místy už překryté církevní obřadností, která obsahovala prvky prosperitní, ochranné, jež byly později překryty lidovou dekorativností. Existují dva základní typy zdobení, prvním je typ horský, ten se vyskytuje na severozápadním Slovensku a přechází na moravské Valašsko. Je více geometrický, v jeho kresbě se objevují tečky, kroužky, přímkové, kosé i pravoúhlé křížky, ostroúhlé vlnovky zvané křivinky, závitníčky,

beranní rohy aj. Souvisel s místním geometrickým vyšivaným ornamentem a lze se v něm setkat i s několikacípou hvězdou. Druhý typ je více naturalistický a je spojen s hliněnou architekturou moravského Slovácka, Zálesí, a táhne se až k Brnu. Dále mezi něj patří slovenské Pomoraví, Pováží a část středního Ponitří. Objevuje se zde malování exteriérů, dveří, oken, podstřeší, malování interiérů, čelního koutu, ohnišť, kde vlastně vznikalo.

Jak vypadala naša vesnica Kostice před 70 roky: Před 70 roky bývaly okna do světnice malé a u každého okna připjata byla plechová okenica. ... Ale byly obličené různýma barvama, červené, zelené, modré, žluté, jak sa kerej hospodyni líbilo ... Také výstupek všelikýma květy byl vymalovaný. Bohužel, že každým rokem dvakrát i třikrát za rok domky hořivaly. Pamatuju si jako čtyřrokový chlapec, když prišiel v noci oheň při velikém větre, takže 35 domkú vyhořalo. Stalo se to 27. března roku 1877 a v roce 1880 zas polovina tej vyhořalo. ... (Kronika obecní, Kostice I. 1914 – 1948. – 369 s., Soza Mikulov.)

Ukázka 03:

Ornament těchto maleb je velmi jednoduchý a je tvořen dvěma vodorovnými souběžnými pásy, v kterých jsou rytmicky seřazeny rostlinné motivy a dva pásy stylizovaných geometrických vzorů. Tento projev nebyl na Slovácku nijak ojedinělý, jeho obdoby známe například ze západního Slovenska, kde jim ženy zdobily velké plochy hospodářských budov. Jiného typu jsou již malby na dřevěné architektuře horských oblastí jako je například Valašsko, část Kysuc a některých tatranských obcí, či rozvinutější druh ve slovenských Čičmanech.

Tyto malby jsou geometrickými motivy. Nejsložitějším motivem je zde motiv stromu, který je běžný i pro stavby v Polsku a také v některých částech Ukrajiny. Ornamentální nástěnné malby, sloužily nejen ke zkrášlení obydlí, ale měly i smysl ochrany hospodářství před pohromou. Dnes už tyto ochráněprospertní znaky a symboly na Podluží tento smysl víceméně nemají. „Křížování“, „kružnicování“ a jiné znakování křesťanskými i „křivými“ (kosými) kříži, hvězdami, kruhy, půlkruhy, ohřebly nad vchody a nad okny příbytků, stájí a to nejen na čelní stěně ale i na těch, které byly obráceny do humen a zahrad. Také na stodolách byly symboly známé téměř u všech Slovanů. Dělal se to česnekem, svícenou křídou, plamenem hořící svíce, krví, vápnem, chlebovým kváskem, dehtem a barevnými hlinkami. Mělo ochránit před čarodějnicemi a duchy zemřelých. Ochrannými znaky byly např. K+M+B+, pentagramy, hvězdy na oknech, dveřích, kolébkách atd.

Ukázka 04:

Například v Indii kontinuálně pokračuje něco podobného jako u nás dříve. Ženy zde ornamenty na své příbytky i uvnitř nich nepřestaly malovat dodnes. Staré texty, které se v Indii dochovaly potvrzují tradici tohoto rituálu. Dodnes se udržely díky hlavní roli bohů, bohyň a polobožských bytostí, která jsou ještě dnes velmi důležitá pro mnohé lidi v Indické společnosti. Tyto malby udržely svou existenci právě díky potřebám různých rituálů při náboženských obřadech, které se odehrávaly v chrámech, venkovských svatyních, kláštrech,

poutních místech u řeky Gangy i v blízkosti dalších posvátných řek, v domácnostech před drobnými oltáři, ale také v blízkosti stromů, kamenů či na jakémkoliv místě, kde mohli obětníci či obětnice provést „tajný obřad“. Na rituální malby byla vytvořena přísná pravidla. Obraz musel vyjadřovat přesně náboženský obsah a dostát všem rituálním předpisům. Stanoveným popisům a postupům podléhá nejen podoba, ale i použitý výtvarný materiál, místo a proces malby. Typickým stylem pro rituální malby je geometrická symetrie, více méně předávaná z generace na generaci. Vše bylo celkově spojeno s obřadními úkony, jako například vhodná koupel, vymetání podlahy a s astrologickými výpočty. Jednotlivé fáze tvorby provázely mantry, sliby, půsty a očistné rituály. Tyto přísné formy rituální malby měly protějšek v prostředí indického venkova.

Patří mezi tradiční lidová a rituální umění bengálska. Původně u ranně zemědělské společnosti byly tvořeny pro zdar úrody a k vyhánění zlých duchů. Jsou vytvořeny na podlaze, stěně, stropu, podobně jako jeskynní obrazy. *Magické a zároveň dekorativní obrazce nebo symbolické nástěnné malby vyvěraly jednak z místních tradic a kultů, někdy ale čerpaly i z bráhmanských mandal, janter nebo čaker. Nejrůznější typy těchto obrazců nacházíme po celé Indii, jak dokládají bengálské álpany, bihárské arípany, uriské osa, rážastánská mádá, sathia z Gudžarátu, rangolí z Maháráštry nebo tamilské kolamy. (Hana Preinhaelterová, *Ó matko Lakšmí dej mi dar! Magické obřady bengálských žen. Praha 2007. – 283s.*)*

Arípana je vytvářena pomocí šablon a většinou je spojena se svátky Puja, Vrata, Samskara. V předvečer ceremonií jsou Arípany připravovány na dvorku, na vstupní pručelí budov a další místa. Ceremonie a rituály s nimi spojené jsou tradičně brány jako výtvarná forma uctívání Země. Její prvotní tvary byly kresleny na předem uklizenou zemi za účelem úrodnosti a plodnosti, nicméně dnes už to není pravidlem. Kolamy bývají obnovovány každé ráno. Často se kolem nich maluje kružnice a jsou podobně jako mandaly symbolickým znázorněním vesmíru. Základním tvarem kolam bývá hexagram složený z překrývajících se trojúhelníků, v Indii se jim říká „hvězda Lakšmí“.

Občas se do nich kreslí zvířata jež mají v místním folklóru důležitou roli, jako vrána, želva, či propletení hadi. Kolam se na jihu Indie často kreslí každý den v místě prahu domu. Stejně jako mandaly, i ony mají ústřední tečku (bindu), tady ovšem ve smyslu ochrany dotyčného před uhranutím. Kolamy chrání domácnost nejen před duchy zemřelých, ale lid také věří, že chrání práh před nebezpečím. Práh totiž dělí čistý, bezpečný svět domova od nepříznivého a nebezpečného světa exteriéru. Pokud by nebyl práh stále posvěcen kolamem, nepříznivé síly by mohly přestoupit do domova a nakonec porušit zdraví a vše dobré pro rodinu. Zároveň je to jakýsi vizuální index dobré ženy v očích blízkého okolí. Žena se tak dobře stará o svou rodinu.